

IDAG: Ortogonalitet

- Mål:
- Generalisera avstånd och vinklar till $\mathbb{R}^n$
  - Beskriva projektioner

Låt $u, v \in \mathbb{R}^n$. Vi har redan definierat

skalärprodukten $u \cdot v = \sum_{j=1}^n u_j v_j$

↑↑ komponenterna av u och v

Genom att se u och v som $n \times 1$ -matriser

får vi

$$[u \cdot v] = u^T v = [u_1 \dots u_n] \begin{bmatrix} v_1 \\ \vdots \\ v_n \end{bmatrix}$$

Hädanefter kommer vi se 1×1 -matrisen $[u \cdot v]$

som talet $u \cdot v$ och bara skriva $u \cdot v = u^T v$.

Det följer direkt att

$$[u \cdot v] = u^T v = (v^T u)^T \stackrel{1 \times 1\text{-matris}}{=} v^T u = [v \cdot u] \quad \text{och}$$

$$[(au + bv) \cdot w] = (au + bv)^T w = (au^T + bv^T) w = [au \cdot w + bv \cdot w]$$

för alla $a, b \in \mathbb{R}$.

Vi får även att $u \cdot u \geq 0$ och $u \cdot u = 0 \Rightarrow u = 0$.

Vi kan därför säga

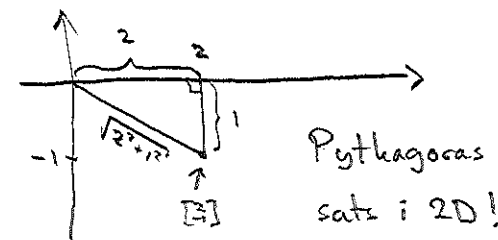
Def. Normen av $u \in \mathbb{R}^n$ ges av talet

$$\|u\| = \sqrt{u \cdot u} = \sqrt{\sum_{j=1}^n u_j^2}$$

Detta är "längden" av en vektor:

Ex.

$$\| \begin{bmatrix} 2 \\ -1 \end{bmatrix} \| = \sqrt{2^2 + (-1)^2} = \sqrt{5}$$

Def. En enhetsvektor är en vektor $u \in \mathbb{R}^n$ med $\|u\|=1$.

Ex. Alla $e_j = (0, \dots, 0, 1, 0, \dots, 0)$ är enhetsvektorer.

Ex. Givet $v \in \mathbb{R}^n$ är $\frac{v}{\|v\|}$ en enhetsvektor, då

$$\left\| \frac{v}{\|v\|} \right\|^2 = \frac{v}{\|v\|} \cdot \frac{v}{\|v\|} = \frac{1}{\|v\|^2} v \cdot v = \frac{1}{\|v\|^2} \cdot \|v\|^2 = 1.$$

Detta kallas att normalisera en vektor: det ändrar bara storleken på v men inte riktningen.

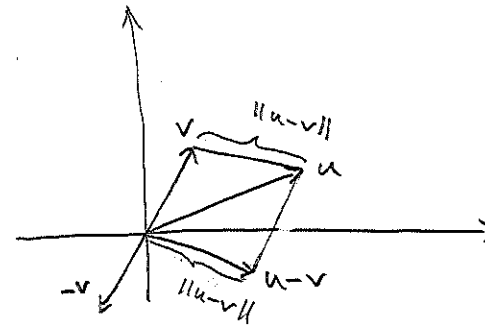
Kan vi mäta "längder" kan vi mäta avstånd:

Def. Avståndet mellan u och v i $\mathbb{R}^n$ ges av

$$\text{dist}(u, v) = \|u - v\| \quad (\text{p.g.a. engelska "distance"})$$

(Här ser vi mer naturligt u och v som punkter snarare än sträckor.)

Ex.

Def. Vi säger att u och v är ortogonala om $u \cdot v = 0$.

Detta betyder "rätvinkliga" i 2D och 3D, och vi får

Sats 6.1.2 (Pythagoras sats i $\mathbb{R}^n$.)

$$\|u+v\|^2 = \|u\|^2 + \|v\|^2 \quad \text{om } u \text{ och } v \text{ är ortogonala.}$$

$$\begin{aligned} \text{Bewis: } \|u+v\|^2 &= (u+v) \cdot (u+v) = u \cdot u + u \cdot v + \overbrace{v \cdot u}^{=u \cdot v} + v \cdot v \\ &= \|u\|^2 + \|v\|^2 + 2u \cdot v \end{aligned}$$

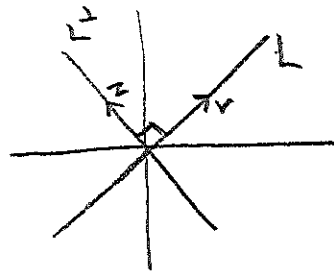
och $2u \cdot v = 0 \Leftrightarrow u, v$ är ortogonala. $\square$

Def. Låt W vara ett underrum av $\mathbb{R}^n$. Då är $z \in \mathbb{R}^n$ ortogonal till W om $z \cdot v = 0$ för alla $v \in W$. Det ortogonala komplementet till W ges av

$$W^\perp = \{z \in \mathbb{R}^n \mid z \cdot v = 0 \forall v \in W\}.$$

Ex. I 2D är $u \cdot v = 0$ om u och v är vinkelräta (Pythagoras). Så om L är en linje blir

$L^\perp$ en vinkelrät linje:

Sats

I Låt $W = \text{Span}\{v_1, \dots, v_p\} \subset \mathbb{R}^n$. Då gäller att $x \in W^\perp \Leftrightarrow x \cdot v_k = 0, k=1, \dots, p$.

II $W^\perp$ är ett underrum av $\mathbb{R}^n$.

Bevis: I ($\Leftarrow$) Om $x \cdot v_k = 0$ för alla k så är

$$x \cdot (c_1 v_1 + \dots + c_p v_p) = 0$$

($\Rightarrow$) Om $x \cdot (c_1 v_1 + \dots + c_p v_p) = 0$ för alla $c_1, \dots, c_p$

kan vi t.ex. ta $c_1 = 1, c_2 = 0, \dots, c_p = 0$ och få $x \cdot v_1 = 0$.

II Verifiera de tre kraven: $0 \in W^\perp$ då $0 \cdot v = 0 \forall v$.

$u \cdot v = 0$ och $w \cdot v = 0 \Rightarrow (u+w) \cdot v = 0$ så $u+w \in W^\perp$

$u \cdot v = 0, c \in \mathbb{R} \Rightarrow (cu) \cdot v = c(u \cdot v) = 0$ så $cu \in W^\perp$. $\square$

Speciella underrum

Sats 6.1.3 Låt $A \in \mathbb{R}^{m \times n}$. Då är

$$(\text{Row } A)^\perp = \text{Nul } A \quad \text{och} \quad (\text{Col } A)^\perp = \text{Nul } A^T.$$

Bevis: Antag att A 's rader är $r_1, r_2, \dots, r_m$,

dvs. $A = \begin{bmatrix} r_1 \\ \vdots \\ r_m \end{bmatrix}$ där $r_k \in \mathbb{R}^{1 \times n}$. $\rightarrow$

Beris forts.

$$x \in \text{Nul } A \Rightarrow Ax = \vec{0} \Rightarrow \begin{bmatrix} r_1 \cdot x \\ r_2 \cdot x \\ \vdots \\ r_m \cdot x \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 0 \\ 0 \\ \vdots \\ 0 \end{bmatrix}$$

så $r_k \cdot x = 0$, $k=1, \dots, m$.

Men $\text{Span}\{r_1, \dots, r_m\} = \text{Row } A$ så $x \in (\text{Row } A)^\perp$.

Har vi istället $x \in (\text{Row } A)^\perp$ så är $x \cdot r_k = 0 \forall k$

$$\Rightarrow Ax = 0 \Rightarrow x \in \text{Nul}(A)$$

Alltså är $(\text{Row } A)^\perp = \text{Nul}(A)$.

Då $\text{Col } A = \text{Row } A^T$ får vi direkt $(\text{Col } A)^\perp = \text{Nul } A^T$. $\square$

Def. $S = \{u_1, \dots, u_p\} \subset \mathbb{R}^n$ är en ortogonal mängd om $u_i \cdot u_j = 0$ då $i \neq j$.

Dvs. alla par av (olika) vektorer är ortogonala.

Ex. $\{e_1, e_2, e_3\} \subset \mathbb{R}^3$ är ortogonal, då

$$e_1 \cdot e_2 = [1 \ 0 \ 0] \begin{bmatrix} 0 \\ 1 \\ 0 \end{bmatrix} = 0, \quad e_1 \cdot e_3 = 0, \quad e_2 \cdot e_3 = 0.$$

Ortogonalitet är alltid bra! T.ex.:

Sats 6.2.4 En ortogonal mängd S där $0 \notin S$

är linjärt oberoende, och därmed en bas för

$\text{Span}\{S\}$.

Beris: Låt $S = \{u_1, \dots, u_p\}$. Då ger

$$\vec{0} = c_1 u_1 + \dots + c_p u_p \quad \text{att} \quad 0 = \vec{0} \cdot u_1 = (c_1 u_1 + \dots + c_p u_p) \cdot u_1$$

$$\xrightarrow{\text{S ortogonal}} = c_1 u_1 \cdot u_1 = c_1 \|u_1\|^2$$

Men $\|u_1\| \neq 0$ då $u_1 \neq \vec{0}$, så $c_1 = 0$.

På samma sätt får vi $c_k = 0$, $k=1, \dots, p$. $\square$

Sats 6.2.5 Låt $\{u_1, \dots, u_p\}$ vara en ortogonal bas för $W \subset \mathbb{R}^n$ (dvs. ortogonal mängd och bas). För $x = c_1 u_1 + \dots + c_p u_p$ gäller då att $c_j = \frac{x \cdot u_j}{u_j \cdot u_j}$

Dvs. vi behöver inte lösa ett L.E.S. för att bestämma koordinaterna!

Bewis: $x \cdot u_1 = (c_1 u_1 + \dots + c_p u_p) \cdot u_1 = c_1 u_1 \cdot u_1$
bas ortogonal
 $\Rightarrow c_1 = \frac{x \cdot u_1}{u_1 \cdot u_1}$ då $u_1 \cdot u_1 = \|u_1\|^2 \neq 0$.

Samma procedur för $c_j, j=1, \dots, p$. $\square$

Ex. $B = \left\{ \begin{bmatrix} 2 \\ 1 \end{bmatrix}, \begin{bmatrix} -1 \\ 2 \end{bmatrix} \right\}$ är en ortogonal bas för $\mathbb{R}^2$
 (då $b_1 \cdot b_2 = 0$)

Med $u = \begin{bmatrix} 3 \\ 7 \end{bmatrix}$ får vi $u \cdot b_1 = 13, b_1 \cdot b_1 = 5$
 $u \cdot b_2 = 11, b_2 \cdot b_2 = 5$

så $u = \frac{13}{5} b_1 + \frac{11}{5} b_2$.

Ortonormalitet är ännu bättre!

Def. En mängd/bas $S = \{u_1, \dots, u_p\}$ är ortonormal om $u_i \cdot u_j = 0$ då $i \neq j$ och $u_i \cdot u_i = 1$ (dvs. $\|u_i\| = 1$).

I detta fall blir koefficienterna i Sats 6.2.5 $c_j = x \cdot u_j$

Ex. Standardbasen $E = \{e_1, \dots, e_n\}$ är en ortonormal bas.

Ex. Om $\{u_1, \dots, u_p\}$ är ortogonal så är

$\left\{ \frac{u_1}{\|u_1\|}, \dots, \frac{u_p}{\|u_p\|} \right\}$ ortonormal.

[I FIS ska vi konstruera ortonormala baser med hjälp av detta.]

Ortogonala projektioner

Låt $W \subset \mathbb{R}^n$ vara ett underrum i det följande.

Då är $W^\perp$ "rätvinkligt" till W :

Sats 6.3.8 Låt $x \in \mathbb{R}^n$. Då finns entydigt bestämda $y \in W$ och $z \in W^\perp$ så att $x = y + z$.

Om $\{u_1, \dots, u_p\}$ är en ortogonal bas för W

så har vi

$$y = \frac{x \cdot u_1}{u_1 \cdot u_1} u_1 + \dots + \frac{x \cdot u_p}{u_p \cdot u_p} u_p$$

och vi kallar y den ortogonala projektionen av x på W ,

skrivs $y = \text{proj}_W x$.

Bewis: Antag att vi har en sådan bas (visas i F15).

Via def. av y får vi $y \in W$ och $z = x - y \in W^\perp$,

$$\begin{aligned} \dagger y \quad z \cdot u_j &= (x - y) \cdot u_j \stackrel{\text{ortogonal bas, } u_i \cdot u_j = 0}{=} \left(x - \frac{x \cdot u_j}{u_j \cdot u_j} u_j\right) \cdot u_j = \\ &= x \cdot u_j - x \cdot u_j \frac{u_j \cdot u_j}{u_j \cdot u_j} = 0, \quad j = 1, \dots, p. \end{aligned}$$

y och z är unika: Om det fanns $\hat{y} \in W$ och $\hat{z} \in W^\perp$ så att $x = \hat{y} + \hat{z}$ så har vi $y + z = \hat{y} + \hat{z}$, dvs.

$$\underbrace{y - \hat{y}}_{\in W} = \underbrace{\hat{z} - z}_{\in W^\perp}$$

vektorn $\vec{0}$ gemensam, så $y = \hat{y}$ och $z = \hat{z}$.

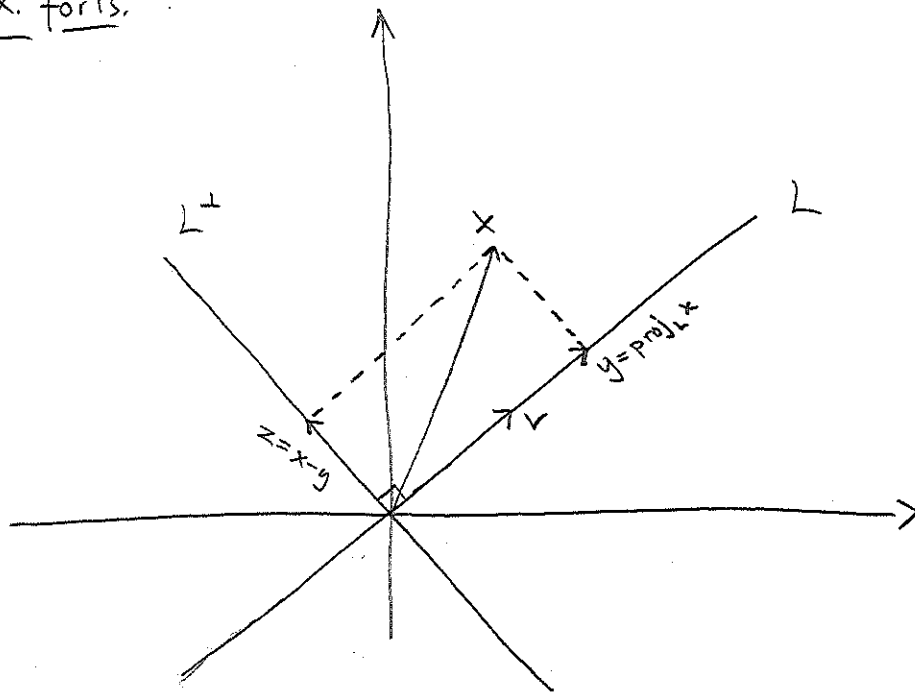
$$\left(\text{Alt. : } \underbrace{(y - \hat{y})}_{\in W} \cdot \underbrace{(y - \hat{y})}_{\in W^\perp} = 0 \Rightarrow \|y - \hat{y}\| = 0 \Rightarrow y = \hat{y} \right) \quad \square$$

Ex.

Om $L = \{cv \mid c \in \mathbb{R}\}$ är en linje så är

$$\text{proj}_L x = \frac{x \cdot v}{v \cdot v} v$$

Ex. forts.

$$y = \text{proj}_L x = cv \text{ för något } c \in \mathbb{R}$$

Om $z = x - y \in L^\perp$ har vi

$$0 = (x - y) \cdot v = x \cdot v - cv \cdot v \Rightarrow c = \frac{x \cdot v}{v \cdot v}$$

Notera att om $W = \text{Span}\{v_1, \dots, v_p\}$ och vi definierar $W_k = \text{Span}\{v_k\}$ så är

$$\text{proj}_W x = \text{proj}_{W_1} x + \text{proj}_{W_2} x + \dots + \text{proj}_{W_p} x$$

Ex. $\mathbb{R}^3$:

$$W = \text{Span}\{v_1, v_2\}$$

